

පරීක්ෂක වාර්තාව

අදියර III විභාගය - ජනවාරි 2022

(304) සංස්ථාපිත හා පුද්ගලික බදුකරණය

(Corporate and Personal Taxation)

ප්‍රශ්න අංක 01

ඕස්ට්‍රේලියාවට සංක්‍රමණය වූ ශ්‍රී ලාංකික පුරවැසියෙකුගේ වාසික බව 2017 අංක 24 දරණ දේශීය ආදායම් පනතේ 69 (1) (බී) වගන්තිය අනුව පරීක්ෂා කිරීම මෙම ප්‍රශ්නයෙන් සිදුකර ඇත. එම තැනැත්තා ව්‍යාපාරික කටයුතු සඳහා නිරතුරුව ශ්‍රී ලංකාවට පැමිණ ඇත.

69(1) වගන්තිය අනුව යම් තැනැත්තෙකු තක්සේරු වර්ෂයක් තුළ ශ්‍රී ලංකාවේ සිටිනම් සහ එසේ සිටින වර්ෂය තුළ ආරම්භ වන හෝ අවසන් වන මාස 12 ක කාලසීමාවක් තුළදී දින 183 ක් හෝ ඊට වඩා වැඩි කාල සීමාවක් සඳහා වේනම්, ඒ තැනැත්තා ශ්‍රී ලංකාවේ බදු කටයුතු සඳහා වාසික පුද්ගලයෙකු ලෙස සලකනු ලැබේ.

නිරීක්ෂණ:

- (1) අයදුම්කරුවන් සියළු දෙනාම වාගේ මෙම ප්‍රශ්නයට උත්තර ලියා තිබූ අතර ප්‍රශ්නයේ දී තිබුණු කරුණු නිවැරදිව හඳුනාගෙන තිබුණි.
- (2) ශ්‍රී ලංකාවේ බදු කටයුතු සම්බන්ධයෙන් සඳහන් පුද්ගලයා වාසිකයෙකු නොවන තැනැත්තෙකු බව නිගමනය කිරීමට අයදුම්කරුවන්ගෙන් බහුතරය නිවැරදිව දින 183 වාසික නියමය යොදාගෙන තිබුණි.
- (3) ශ්‍රී ලංකාව තුළ සිටි නිවැරදි කාලසීමාව දින 133 ක් වූයේ නමුත්, ඇතැම් අයදුම්කරුවන් දින 131, 132, 134, 135 සහ 136 ලෙස දැක්වෙන උත්තර සපයා තිබුණි. එක් එක් මාසය සඳහා නිවැරදි දින ගණන ගණනය කිරීමට අසමත්වීම නිසා වැරදි පිළිතුරක් ලබාගෙන තිබුණි.
- (4) වාසික නියමය යොදා නොගනිමින් ශ්‍රී ලංකාවේ පුරවැසියෙකු වීම හේතුවෙන් ප්‍රශ්නයේ සඳහන් පුද්ගලයා ශ්‍රී ලංකාවේ වාසිකයෙකු ලෙස ඇතැම් අයදුම්කරුවන් නිගමනය කර තිබුණි.
- (5) සමහර අයදුම්කරුවන් දින ගණනය කිරීමක් සහ නිගමන දැක්වීමකින් තොරව දිග ඡේද සහ ප්‍රශ්න කොටස් දිගින් දිගටම ලියා තිබුණි.

කාර්යසාධනය :- උත්තර ලිවීමේ සමස්ත කාර්යසාධනය සතුටුදායක මට්ටමක විය.

ප්‍රශ්න අංක 02

පාරිශ්‍රමිකයෙක් අත්තිකාරම් පුද්ගල ආදායම් බදු [Advance Personal Income Tax (APIT)] අඩු කර ගැනීමට කැමැත්ත ප්‍රකාශ කළ සේවකයන්ගෙන් අයකරගත යුතු රඳවා ගැනීමේ බදු පිළිබඳව අයදුම්කරුවන්ගේ දැනුම පරීක්ෂා කළ ප්‍රශ්නයකි.

- (a) අත්තිකාරම් පුද්ගල ආදායම් බදු ක්‍රමය යටතේ සේවා යෝජකයෙකුගේ වගකීම් තුනක් සහ
- (b) අත්තිකාරම් පුද්ගල ආදායම් බදු ක්‍රමය යටතේ සේවා යෝජකයෙක් විසින් නිකුත් කරනු ලබන බදු අඩු කිරීමේ සහතිකයක ඇතුළත් විය යුතු කරුණු දෙකක් දැක්වීම මෙම ප්‍රශ්නයෙන් බලාපොරොත්තු වී ඇත.

නිරීක්ෂණ:

- (1) අත්තිකාරම් පුද්ගල ආදායම් බදු ක්‍රමය පිළිබඳව අයදුම්කරුවන්ගෙන් බහුතරයකගේ දැනුම සතුටුදායක මට්ටමක නොවීය.
- (2) අපේක්ෂිත උත්තර ඉතා පහසුවෙන් වැටහෙන ඒවා වුවද, සම්පූර්ණ ලකුණු ලබා ගත් අයදුම්කරුවන් ගණන අල්ප සංඛ්‍යාවක් විය.
- (3) අයදුම්කරුවන්ගෙන් බහුතරයක් සපයා තිබූ උත්තර ප්‍රශ්නයට අදාළ නොවීය.

කාර්යසාධනය :- උත්තර ලිවීමේ සමස්ත කාර්යසාධනය සතුටුදායක මට්ටමක නොවීය.

ප්‍රශ්න අංක 03

1968 අංක 14 දරණ සංචාරක සංවර්ධන පනත යටතේලියාපදිංචි ආයතනික වාර්ෂික පිරිවැටුම රු. මිලියන 12 (කාර්තුවකට රු. මිලියන 3 බැගින්) ඉක්මවන්නේ නම් 1% ක් හෝ වාර්ෂික පිරිවැටුප රු මිලියන 12 ඉක්මවන්නේ නොමැති නම් 0.5 % බැගින් අයකරනු ලබන සංචාරක සංවර්ධන බද්ද පිළිබඳව අයදුම්කරුවන්ගේ මූලික දැනුම මෙම ප්‍රශ්නයෙන් පරීක්ෂාකර ඇත.

නිරීක්ෂණ:

- (1) ප්‍රශ්නයේ දී තිබූ කරුණු වලට අදාළ වූ නිවැරදි බදු ප්‍රතිශත අනුපාතය වන 1% පිළිබඳව අයදුම්කරුවන් බහුතරය දැන නොසිටියහ.
- (2) අයදුම්කරුවන්ගෙන් සැලකිය යුතු ප්‍රමාණයක් පිරිවැටුම ගණනය කිරීමේදී ඉවත්කළ යුතුව තිබූ කාමරවලින් ලද ආදායමෙහි ඇතුළත් වී ඇති සේවා ගාස්තු ඉවත්කර නොතිබුණි.
- (3) පිරිවැටුම ගණනය කිරීමේදී ඉවත්කළ යුතුව ඇති ලාභාංශ ආදායම සමහර අයදුම්කරුවන් පිරිවැටුමට ඇතුළත් කර තිබුණි.

කාර්යසාධනය :- උත්තර ලිවීමේ සමස්ත කාර්යසාධනය සතුටුදායක මට්ටමක නොවීය.

ප්‍රශ්න අංක 04

මෙම නඩු තීරණ නීති ප්‍රශ්නය “රාම් ඊශ්වර එරෙහි දේශීය ආදායම් කොමසාරිස් ජනරාල් (1962) 3 CTC”

184 දරණ තීන්දු ප්‍රකාශකයෙකු නඩුවේ අඩංගු කරුණු මත පදනම් වී තිබුණි. මෙය වූ කලී ව්‍යාපාර ස්වභාවයෙන් හුදකලා වූ අසාමාන්‍ය වූ ගණුදෙනුවකට සම්බන්ධව ශ්‍රී ලංකාවේ ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය විසින් තීන්දු කළ ඓතිහාසික මට්ටමේ ලා ගැනෙන නඩු තීන්දුවකි. කොළඹ 07, ශාන්ත බ්‍රිජට් කන්‍යාරාමය ආසන්නයේ තිබූ ඉඩමක් නැවත විකිණීමට ක්‍රියා කරමින් බදු ගෙවීමක් කල හැකි වීම තක්සේරුලාභියා පෙර සුදානමකින් සිට ඇත. දේශීය ආදායම් නිලධාරීන්ට හා සමාලෝචන මණ්ඩලයට වාසි වන ආකාරයට පහත දැක්වෙන කරුණු මත අධිකරණය තීන්දුව ප්‍රකාශ කර ඇත.

- (1) ඉඩම් අයිතිකරුට අත්තිකාරම් ගෙවීමට පවා තක්සේරුවට ලක්වූ තැනැත්තාට මුදල් තිබී නැත.
- (2) කෙටිකාල සීමාවක් තුළ ගණුදෙනු සිදුකර තිබුණි.
- (3) ගණුදෙනුව සිදුකිරීම සඳහා කලින් යොදාගත් ක්‍රියාකාරකම් සහිත වැඩපිළිවෙලින් තිබී ඇත.
- (4) සම්පූර්ණ ඉඩමේ ප්‍රමාණය තක්සේරුවට ලක්වූ තැනැත්තාගේ අවශ්‍යතාවයට වඩා බෙහෙවින් ඉක්මවා ගොස් තිබුණි.
- (5) කෙටිකාල සීමාවක් තුළ තක්සේරුවට ලක්වූ තැනැත්තා සැලකිය යුතු ලාභයක් ලබා තිබුණි.

ප්‍රශ්නයේ දී තිබූ කරුණු වලින් ඉහත පදනම් නිරීක්ෂණය කළ හැකි අතර එමනිසා තක්සේරුවට ලක්වූ තැනැත්තා විසින් උපයාගත් ලාභය ව්‍යාපාර ස්වරූපයෙන් සිදුකළ හුදකලා වූ ගණුදෙනුකරුවන් හෝ අසාමාන්‍ය ක්‍රියාවක් සේ සලකා බදු ගෙවීමට යටත් කළ යුතුය.

නිරීක්ෂණ:

- (1) දී තිබුණු අධිකරණ තීන්දුවේ අන්තර්ගත කරුණු ප්‍රශ්නයට උත්තර ලිවීමේදී කෙසේ අදාළ කර ගතයුතුද යන්න පිළිබඳ සෑහෙන දැනුමක් බොහොමයක් අයදුම්කරුවන්ට නොතිබූ නිසා උත්තර ලිවීමේ දුර්වලතාවයක් පෙනුණි.
- (2) කරුණු මුළුමනින්ම වෙනස් වූ වෙනත් සමාන නඩු තීන්දුවක් සමඟ සමහරක් අයදුම්කරුවන් පටලවාගෙන තිබුණේය.
- (3) ප්‍රශ්නයෙන් බලාපොරොත්තුව තිබූ දෙය කෙරෙහි අවධානය නොමැතිවීමෙන් ප්‍රශ්නගතව තිබූ කරුණු ඉඩම් විකිණීමකට සමබන්ධ නිසා ප්‍රාග්ධන ලාභ බදුවලට අදාළ කරුණක් ලෙස සලකා බොහෝ අයදුම්කරුවන් ප්‍රශ්නයේ කරුණු වරදවා තේරුම් ගෙන තිබුණි.
- (4) නිසි පරිදි සාධාරණීයකරණයක් කිරීමක් හෝ පැහැදිලි කිරීමක් නොමැතිව අදාළ ලාභය බදු ගෙවීමට යටත් යැයි ඇතැම් අයදුම්කරුවන් විසින් නිගමනය කර තිබුණි.
- (5) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් දීගු ජේද සහ ප්‍රශ්නය නැවත නැවතත් ලියා තිබූ නමුත් උත්තරයේ අඩංගු විය යුතු වැදගත් කරුණු මුළුමනින්ම මඟ හැර තිබුණි.

කාර්යසාධනය :- උත්තර ලිවීමේ සමස්ත කාර්යසාධනය සාමාන්‍ය මට්ටමක නොවීය.

ප්‍රශ්න අංක 05

2020.04.01 වන දින සංස්ථාපනය කරන ලද වගකීමෙන් සීමිත සමාගමක 2020/2021 තක්සේරු වර්ෂය සඳහා ආදායම් වාර්තාව ඉදිරිපත් කළයුතු දිනය පිළිබඳව මෙම ප්‍රශ්නයෙන් විමසා ඇත. තවද, සමාගම විසින් 2020/2021 තක්සේරු වර්ෂයට පිළියෙල කරන ලද කෙටුම්පත් බදු ගණනය කිරීමට අනුව සමාගමට බද්දට යටත් ආදායමක් තිබී ඇත.

මෙම ප්‍රශ්නයෙන් පහත සඳහන් දෑ අපේක්ෂා කෙරේ:

- (1) තක්සේරු වර්ෂ 2020/2021 සඳහා ආදායම් වාර්තාවක් ඉදිරිපත් කළයුතුද යන්න අදාළ හේතු සහිතව දැක්වීම.
- (2) එබඳු ආදායම් බදු වාර්තාවක් ඉදිරිපත් කිරීමට නියමිත දිනය සඳහන් කිරීම, සහ
- (3) එබඳු ආදායම් වාර්තාවක් ඉදිරිපත් නොකිරීම සඳහා පනත අනුව පනවනු ලැබිය හැකි දඬුවම් සඳහන් කිරීම.

නිරීක්ෂණ:

- (1) අයදුම්කරුවන් බහුතරය ප්‍රශ්නයේ කොටස් තුනටම උත්තර ලිවීමට අපොහොසත් වූහ.
- (2) සමහර අයදුම්කරුවන් ආදායම් වාර්තාවක් සැපයීමට හේතු වශයෙන් කිසිසේත් අදාළ නොවූ උත්තර සපයා තිබුණි.
- (3) නියමිත දිනයට ආදායම් වාර්තාවක් ඉදිරිපත් නොකිරීම සඳහා අදාළ වන දඬුවම් පිළිබඳව අයදුම්කරුවන්ගෙන් බහුතරයක් දැන සිටියේ නැත.
- (4) ස්ව-අධ්‍යයන පෙළ පොතේ 5 වන පරිච්ඡේදයේ ඇතුළත්ව ඇති ආදායම් බදු ගෙවීම, ආදායම් බදු වාර්තා ඉදිරිපත් කිරීම, තක්සේරු කිරීම, අභියාචනා, බදු ගෙවීම් පැහැර හැරීම, ආපසු ගෙවීම් සහ තෛතික ප්‍රතිපාදන වැනි පරිපාලනමය ප්‍රතිපාදන කෙරෙහි අයදුම්කරුවන්ගෙන් බහුතරය අවධානය යොමුකර නැති බව ඉතා පැහැදිලි විය.

කාර්යසාධනය :- උත්තර ලිවීමේ සමස්ත කාර්යසාධනය දුර්වල මට්ටමක විය.

ප්‍රශ්න අංක 06

දේශීය හා විදේශීය වෙළඳපොළ දෙකටම අත්කම්, සුබපැතුම් පත් සහ වෙනත් තැගි භාණ්ඩ නිර්මාණය කිරීමේ නිරතව සිටින සමාගමක 2021 මාර්තු 31 දිනෙන් අවසන් කාර්තුව සඳහා ගෙවිය යුතු / වැඩිපුර ගෙවූ එකතුකළ අගය මත බද්ද තක්සේරු කිරීම මෙම ප්‍රශ්නයෙන් අපේක්ෂා කරන ලදී.

නිරීක්ෂණය:

- (1) ප්‍රශ්න සඳහා වෙන්කළ ලකුණු වලින් සාමාන්‍ය මට්ටමට වඩා ඉහළ ලකුණු ප්‍රමාණයක් අයදුම්කරුවන්ගෙන් බොහොමයක් ලබාගෙන තිබුණි.
- (2) අපනයන විකුණුම් සඳහා එකතු කළ අගය මත බදු ප්‍රතිශතය නිවැරදිව 0% ලෙස ද දේශීය විකුණුම් සඳහා 8% ලෙස ද අයදුම්කරුවන්ගෙන් බහුතරය විසින් යොදාගෙන තිබුණි.

- (3) සැලකිය යුතු තරම් අයදුම්කරුවන් ගණනක් සරල කරන ලද එකතු කළ අගය (SVAT) මත සැපයුම් සහ නිදහස් කළ සැපයුම් පටලවාගෙන තිබුණි. එහිදී SVAT සඳහා ලියාපදිංචි තැනැත්තන්ට කළ දේශීය සැපයුම්, නිදහස් සැපයුම් ලෙස සලකා තිබුණි.
- (4) බොහෝ අයදුම්කරුවන් විසින් ආනයනය කළ සහ දේශීය වශයෙන් මිලදී ගත් අමුද්‍රව්‍ය, සහ භාණ්ඩ ප්‍රවාහනයට යොදාගත් මෝටර් ලොරි රථයේ අලුත් වැඩියා කිරීමේ වියදම් මත යෙදවුම් බද්දට නිසි පරිදි හිමිකම් දක්වා තිබුණි.
- (5) ප්‍රශ්නයේ පැහැදිලි ලෙස යෙදවුම් බද්ද යන්න සඳහන් කර තිබූ නමුත් සමහර අයදුම්කරුවන් 8% "යෙදවුම් බද්ද" සඳහා නැවත 8% ගණනය කර තිබුණි.
- (6) ගෙවිය යුතු ඉතිරි බද්ද ගණනයේදී ඉදිරියට ගෙනා අතිරික්ත යෙදවුම් බද්ද හා වාරික ගෙවීම අයදුම්කරුවන්ගෙන් බහුතරය විසින් නිසි පරිදි අඩුකර තිබුණි.
- (7) බහුතරයක් අයදුම්කරුවන් පිරිසක් එකතු කළ අගය මත බද්ද (VAT) ට අදාළව යෙදවුම්-නිමැවුම් යන්ත්‍රණය පිළිබඳව මනා දැනුමක් තිබුණි.

කාර්යසාධනය :- උත්තර ලිවීමේ සමස්ත කාර්යසාධනය සතුටුදායක මට්ටමක විය.

ප්‍රශ්න අංක 07

දේශීය ආදායම් බදු පනතේ 53 සිට 56 දක්වා වගන්ති යටතේ හවුල්ව්‍යාපාර බදුකරණය සිදු කිරීමට අදාළව මෙම ප්‍රශ්නය පදනම් වී තිබුණි. හවුල්කරුවන්ගේ වැටුප්, ණය මුදලක් සඳහා හවුල්කරුවෙකුට දෙන ලද පොළිය, හවුල්කරුවෙකුගේ දියණියකට ගෙවන ලද වැටුප වියදමක් ලෙස සැලකීම, ස්ථාවර තැන්පතු සඳහා ලද පොළිය සහ ආදායමක් ලෙස ලැබී තිබුණ ඉඩමක් විකිණීමෙන් ලද ලාභය ඇතුළත් ව 2020/2021 තක්සේරු වර්ෂය සඳහා හවුල්ව්‍යාපාරයක් විසින් ගෙවිය යුතු ආදායම්බද්ද ගණනය කිරීම මෙම ප්‍රශ්නයෙන් අපේක්ෂා කර තිබුණි.

නිරීක්ෂණ:

- (1) අයදුම්කරුවන්ගෙන් බොහෝ දෙනෙකු ප්‍රශ්නයට වෙන්කළ ලකුණු වලින් සැලකිය යුතු ලකුණු ප්‍රමාණයක් ලබාගෙන තිබුණි.
- (2) අයදුම්කරුවන් බොහෝ දෙනෙකු විසින් ව්‍යාපාර ලාභය ගණනය කිරීමේදී හවුල්කරුවන්ගේ වැටුප් සහ හවුල්කරුවන්ගේ ණය සඳහා ගෙවූ පොළිය ගිණුම්කරණ ලාභයට එකතු කර තිබුණි.
- (3) තවද ව්‍යාපාරයේ ලාභය සෙවීමේ දී හවුල්කරුවන්ගේ දියණියට ගෙවන ලද වැටුප සඳහා අදාළ ගැලපීම් කිරීම සමබන්ධයෙන් සැලකිය යුතු තරම් අයදුම්කරුවන් පිරිසක් අපහසුතාවයට පත්ව තිබුණු බව පෙනුණි. සමහර අයදුම්කරුවන් පිරිසක් මෙම අගය පොත්වල සඳහන් ලාභයට නැවතත් එකතු කිරීමද කර තිබුණි.
- (4) බොහෝ අයදුම්කරුවන් පිරිසක් විසින් ව්‍යාපාර ආදායම සෙවීමේදී පොළී ආදායම සහ ඉඩම විකිණීමෙන් ලැබූ ලාභය පොත්වල සඳහන් ලාභයෙන් ඉවත් කර තිබුණි.

- (5) ප්‍රාග්ධන ලාභ බද්ද ගණනය කරන්නේ කෙසේ දැයි අයදුම්කරුවන්ගෙන් බොහෝ දෙනෙකු දැන සිටියේ නැත. ප්‍රාග්ධන ලාභය ගණනය කිරීමේදී 2017 සැප්තැම්බර් 30 දිනට ඉඩමේ වෙළඳපොළ අගය අයදුම්කරුවන්ගෙන් බහුතරය නොසලකා හැර තිබුණි. පොදු ගැලපීම වූයේ විකිණීමෙන් ලද මුදල් ප්‍රතිෂ්ඨාවෙන් ඉඩම මිලදී ගැනීමේදී දරණ ලද පිරිවැය අඩු කිරීමය. අයදුම්කරුවන්ගෙන් සුළු ප්‍රමාණයක් මෙම ගැලපුම සඳහා වෙන්කර තිබූ ලකුණු ලබාගෙන තිබුණි.
- (6) හවුල් ව්‍යාපාර බද්ද ගණනය කිරීමේදී අයදුම්කරුවන්ගෙන් අර්ධයකට වඩා රු.1,000,000/- ට 0% බැගින් හා ඉතිරිය සඳහා 6% බැගින්ද නිසි ලෙස ගණනය කර තිබුණි.
- (7) සමහර අයදුම්කරුවන් ඉඩම විකිණීමෙන් ලද ප්‍රාග්ධන ලාභ බද්ද හවුල් ව්‍යාපාරයේ ආදායම් බදු වලට ඇතුළත් කර තිබුණි.

කාර්යසාධනය :- උත්තර ලිවීමේ සමස්ත කාර්යසාධනය සතුටුදායක සතුටුදායක මට්ටමක විය.

ප්‍රශ්න අංක 08

මෙම ප්‍රශ්නයෙන් 2020/2021 තක්සේරු වර්ෂය සඳහා සංස්ථාපිත බදුකරණය පිළිබඳව සිද්ධාන්තමය දැනුම පරීක්ෂා කරන ලදී. ඒ අනුව ප්‍රශ්නවලින් පහත දෑ අපේක්ෂා කෙරේ.

- (1) මව් සමාගම ඉන්දියාවේ පිහිටා ඇති සම්පූර්ණ අයිතිය තිබෙන වාසික පරිපාලිත සමාගමක තක්සේරු කළ හැකි ආදායම, බදු අය කළ හැකි ආදායම, ගෙවිය යුතු දළ ආදායම් බද්ද සහ ගෙවිය යුතු ඉතිරි ආදායම් බද්ද තක්සේරු කිරීම.
- (2) වාර්ෂික පිරිවැටුම රු. මිලියන 500 කට වැඩි නිෂ්පාදන ව්‍යාපාරික කටයුතුවල නියැලී සිටින සමාගමක ආදායම් බදු අනුපාතිකය තීරණය කිරීම.
- (3) ව්‍යාපාර ලාභය ගණනය කිරීමේදී සාමාන්‍ය අඩු කිරීම් (දහවෙනි වගන්තිය) ප්‍රධාන අඩු කිරීම් (11 වන වගන්තිය) සහ නිශ්චිත අඩු කිරීම් (12-19 දක්වා වගන්තිය) යොදා ගැනීමේදී ප්‍රායෝගික පැතිකඩ ඇගයීමට ලක් කිරීම.

නිරීක්ෂණය:

- (1) **ලබාගෙන ඇති සාමාන්‍ය ලකුණු:**

අයදුම්කරුවන් සියළු දෙනාම වාගේ මෙම ප්‍රශ්නයට උත්තර ලියා තිබුණු අතර ඒ අතුරින් අර්ධයකට වඩා සාමාන්‍ය වශයෙන් ලකුණු ලබාගෙන තිබුණි.

- (2) **ඉදිරිපත් කිරීමේ ආකෘතිය:**

සංස්ථාපිත ආදායම් බදු ගණනය කිරීමේදී ඉදිරිපත්කරන ආකාරය සහ ව්‍යවස්ථාපිත අන්තර්ගතය හඳුනාගැනීම බහුතරයක් අයදුම්කරුවන් විසින් සාර්ථක ලෙස සිදුකර තිබුණි. කෙසේ වෙතත් සමහර අයදුම්කරුවන් ව්‍යවස්ථාපිත අන්තර්ගතය සහ සංස්ථාපිත ආදායම් බදු ගණනය කිරීම නිසි අයුරින් කිරීමට අපොහොසත් වී තිබුණි.

(3) වෙනත් ආදායම්:

ව්‍යාපාර ආදායම ගණනය කිරීමේදී සියළුම අයදුම්කරුවන් වාගේ පොත්වල සඳහන් ලාභයෙන් කොටස් විකිණීම හා ස්ථාවර තැන්පතු මත ලැබූ පොළී ආදායම ඉවත් කර තිබුණි.

(4) පොත්වල සඳහන් අගය මත ක්‍ෂය කිරීම, වත්කම් වෙන් කිරීම සහ ප්‍රාග්ධන දීමනා:

අයදුම්කරුවන් බහුතරයක් විසින් පොත්වල සඳහන් අගය මත ක්‍ෂය කිරීම සහ වත්කම් ඉවත් කිරීමෙන් සිදුවූ අලාභය ගිණුම්කරණ ලාභයට ආපසු එකතු කර තිබුණි. තවද, පනතේ නියම කර ඇති පරිදි අයදුම්කරුවන් බොහෝමයක් ප්‍රාග්ධන දීමනා නිවැරදි ලෙස අදාළ අනුපාතික යොදාගෙන තිබුණි. කෙසේ වෙතත් සමහර අයදුම්කරුවන් වත්කම් ඉවත් කිරීම සඳහා තුලනය කිරීමේ දීමනා ගණනය කිරීමට අපොහොසත් වූහ. ඒ හැර අයදුම්කරුවන් සැලකිය යුතු ගණනක් වර්තමානයේ සහ ඊට පෙර බලපැවැත්වූ නීතියේ නියමකර තිබෙන ප්‍රාග්ධන දීමනා අනුපාතික ගැන අවබෝධ කර ගැනීමට අපොහොසත් වී සිටියහ.

(5) ඉඩ දිය නොහැකි වියදම්:

සියළුම අයදුම්කරුවන්ගේ වාගේ පාරිතෝගික සඳහා ප්‍රතිපාදන, සංග්‍රහ වියදම් සහ පරිත්‍යාග ගිණුම්කරණ ලාභයට ආපසු එකතු කර තිබුණි. කෙසේවෙතත් අයදුම්කරුවන්ගෙන් බහුතරය ඉල්ලා සිටිය හැකි උපරිම මූල්‍ය වියදම් පිරිවැය සඳහා නිවැරදිව ගැලපුම සම්පූර්ණ කිරීමට අපොහොසත් වී ඇත. මෙය සිදු වී ඇත්තේ, ඉඩ දිය හැකි මූල්‍ය පිරිවැය ගණනය කිරීම සඳහා වූ නිවැරදි සූත්‍රය සමහර අයදුම්කරුවන් භාවිත කර තිබුණද, ගිණුම්වල ඊට පෙර අඩු කිරීම නොසලකා නැවතත් සම්පූර්ණයෙන්ම එය අඩුකළ නිසාවෙනි.

(6) සුදුසුකම් ලබන ගෙවීම් සහ සහනයන්:

බොහෝමයක් අයදුම්කරුවන් විසින් කොවිඩ්-19 සහන අරමුදලට කළ පරිත්‍යාග සඳහා සම්පූර්ණ හිමිකම් ඉල්ලා තිබුණි. කෙසේ වෙතත්, සමහර අයදුම්කරුවන් කොවිඩ්-19 වැළඳුණ සමාගමේ සේවකයන්ට ගෙවූ මුළු මුදල ඉල්ලා තිබූ අතර, තවත් අයදුම්කරුවන් පිරිසක් රු.500,000/- හෝ බදු අයු කළ හැකි ආදායමෙන් 1/5 යන සීමාවන්ට යටත්ව හිමිකම් ඉල්ලා තිබුණි. ඉතාමත් සුළු අයදුම්කරුවන් පිරිසක් පමණක් සම්පූර්ණ ප්‍රමාණයටම ඉඩ නොදී නිවැරදි උත්තරය ලබාගෙන තිබුණි.

(7) බදු අනුපාතිකය හඳුනාගැනීම:

සමාගම, විදේශික පාරිභෝගිකයන්ට නිෂ්පාදනය කර විකිණීමේ ව්‍යාපාරයක යෙදී සිට ඇත. එනිසා අපනයන පිරිවැටුම සඳහා 14% බදු අනුපාතිකය යෙදිය යුතු අතර ආයෝජන ආදායම සඳහා 24% ක් අදාළ කරගත යුතුය. අයදුම්කරුවන්ගෙන් සුළු ප්‍රමාණයක් පමණක් සමාගමේ බදු වගකීම් ඇස්තමේන්තු කිරීමේදී බදු අනුපාතික දෙකම යොදාගෙන තිබුණි. කෙසේවෙතත්, අපනයන ව්‍යාපාර පිළිබඳ අනවබෝධය නිසා අයදුම්කරුවන් බොහෝමයක් සම්පූර්ණ ලාභය සඳහාම 24% වන සම්මත අනුපාතය යොදාගෙන තිබුණි. සමහර අයදුම්කරුවන් සංස්ථාපිත බදුකරණය සඳහා පුද්ගලික බදු අනුපාත යොදාගෙන තිබුණි.

(8) බදු බැර හඳුනා ගැනීම:

බහුතරයක් අයදුම්කරුවන් විසින් කාර්තුවේ වාරික ගෙවීම බදු බැර ලෙස හිමිකම් දක්වා තිබුණි.

කාර්යසාධනය :- උත්තර ලිවීමේ සමස්ත කාර්යසාධනය සතුටුදායක මට්ටමක විය.

ප්‍රශ්න අංක 09

වෘත්තියෙන් මෘදුකාංග ඉංජිනේරුවරයෙකු වූ වාසික පුද්ගලයෙකුගේ 2020/2021 තක්සේරු වර්ෂය සඳහා පුද්ගලික ආදායම් බදු බැඳියාව ගණනය කිරීම මත මෙම ප්‍රශ්නය පදනම් වී තිබුණි. ආදායම් ප්‍රභවයක් ලෙස සේවා නියුක්ති ලද ආදායම සහ ආයෝජනවලින් ලද ආදායම ඇතුළත් විය.

නිරීක්ෂණය:

අයදුම්කරුවන් සියළු දෙනාම වාගේ මෙම ප්‍රශ්නයට උත්තර ලියා තිබූ අතර පුද්ගලික බදුකරණය සම්බන්ධයෙන් ඔවුන්ගේ මූලික දැනුම සතුටුදායක මට්ටමක තිබුණි. අයදුම්කරුවන් සාමාන්‍ය ගණනක් සාමාන්‍ය ලකුණු ප්‍රමාණයක් හෝ ලබාගෙන තිබුණි.

උත්තර පත්‍ර ඇගයීමේදී නිරීක්ෂණය වූ පොදු වැරදි පහත සඳහන් පරිදි විය:

(a) සේවා නියුක්ති ආදායම:

- (1) සැලකිය යුතු තරම් අයදුම්කරුවන් ගණනක් සම්පූර්ණ වර්ෂයේ සේවා නියුක්ති වැටුප් ප්‍රතිලාභ ලබා ගැනීමට මාසික වැටුප 12 න් ගුණ නොකොට මාසයට අදාළ දළ වැටුප පමණක් සලකා තිබුණි.
- (2) සමහර අයදුම්කරුවන් පෙර වර්ෂයේ ලාභවලින් ගෙවන ලද ප්‍රසාද දීමනා තක්සේරු වර්ෂයට අදාළ ප්‍රතිලාභයක් ලෙස සලකා නොතිබුණි.
- (3) අයදුම්කරුවන්ගෙන් කිහිපදෙනෙකු පමණක් මෝටර් රථ ප්‍රතිලාභයේ සහ එහි ඉන්ධන දීමනාවේ අගය වෙන වෙනම නිවැරදි ලෙස ගණනය කර ඇත.
- (4) 50% සීමාව සැලකිල්ලට භාජනය නොකොට දුරකථන බිල්පත් ප්‍රතිපූරණය කිරීමේදී ලද සම්පූර්ණ මුදල් ප්‍රමාණයම සමහර අයදුම්කරුවන් විසින් ගෙන තිබුණි.

(b) ආයෝජන ආදායම:

- (1) බහුතරයක් අයදුම්කරුවන් විසින් ස්ථිර තැන්පත්වලින් ලද පොළී ආදායම ආයෝජන ආදායමක් ලෙස නිවැරදිව සැලකිල්ලට ගෙන ඇත.
- (2) අයදුම්කරුවන්ගෙන් සාමාන්‍ය ගණනක් විදේශ ව්‍යවහාර මුදල් බැංකු ඒකකයෙන් (FCBU) ලැබුණු පොළී ආදායම් නිදහස් (exempt) ආදායමක් වෙනුවට, ආයෝජන ආදායමක් ලෙස සලකා තිබුණි.

(c) ව්‍යාපාර ආදායම:

- (1) අයදුම්කරුවන්ගෙන් සැලකිය යුතු ගණනක් නිවාස කුලිය ව්‍යාපාර කුලී ආදායමක් ලෙස සලකා ආයෝජන ආදායම යටතේ ගෙන තිබූ අතර නිවාස කුලී සහන යටතේ 25% ක අඩු කිරීමක් සඳහා ද හිමිකම් පා තිබුණි.

- (2) නගරසභාවට ගෙවූ දඩය ඉඩදෙනු නොලබන වියදමක් ලෙස බහුතරය නිවැරදිව හඳුනාගෙන තිබුණි. කෙසේ වෙතත් නගර සභාවට එරෙහි නඩුව සඳහා උපදෙස් ලබාගැනීමට නීතිඥයෙකුට ගෙවූ ගාස්තුව ඉඩ දිය හැකි වියදමක් ලෙස වරදවා සලකා බලා තිබුණි.
- (3) සමහර අයදුම්කරුවන් විසින් ඉඩදෙනු නොලබන වියදම් යළි එකතු නොකොට ප්‍රශ්නයේ සඳහන් කර තිබූ ශුද්ධ ලාභය සලකා තිබුණි.

(d) පොදු ප්‍රමාද දෝෂ සහ වැරදිම්:

- (1) රු.75,000/- හෝ බදු අයකළ හැකි ආදායමෙන් 1/3 ක යන සීමා ගැන නොසලකා සම්පූර්ණ මුදල් පරිත්‍යාගය වන රු.100,000/- සඳහා හිමිකම් පෑම.
- (2) බදු සහනයන් යටතේ රු.3,000,000/- ක පුද්ගලික බදු නිදහස් දීමනාව සඳහා හිමිකම් නොසලකා හැරීම.
- (3) වියදම් සහන සඳහා හිමිකම් පෑමේදී රු.1,200,000/- ක උපරිම වියදම් සහනය ගැන නොසලකා හැරීම. ඉඩදෙනු නොලබන රු.445,000/- ක් වන බේරිඳගේ රෝහල් බිල, බහුතරය විසින් සම්පූර්ණයෙන් හිමිකම්පෑම සිදුකර තිබුණි.
- (4) 2006 අංක 10 දරණ දේශීය ආදායම් පනතේ නියමකර තිබූ පැරණි පුද්ගල බදු අනුපාත යොදාගෙන තිබීම.
- (5) තක්සේරු කළ හැකි මුළු ආදායම, සුදුසුකම් ලබන ගෙවීම් සහ සහන, බදු අයකළ හැකි ආදායම, ගෙවිය යුතු දළ ආදායම් බද්ද, බදු බැර සහ ගෙවිය යුතු ඉතිරි ආදායම් බද්ද ගණනය කිරීමේදී සමහර අයදුම්කරුවන් නිවැරදි ප්‍රවාහය යොදාගෙන නොතිබුණි. උදාහරණ වශයෙන් තක්සේරු කළ හැකි ආදායමට පෙරාතුව සුදුසුකම් ලබන ගෙවීම් සහ කාර්තුමය වාරික ගෙවීම් සඳහා හිමිකම් පෑම සිදුකර ඇත.
- (6) සමහර අයදුම්කරුවන් උත්තරයේ ඉතිරි කොටස සම්පූර්ණ නොකර බදු අය කළ හැකි ආදායමෙන් බදු ගණනය කිරීම නවතා ඇත.

කාර්යසාධනය :- උත්තර ලිවීමේ සමස්ත කාර්යසාධනය සතුටුදායක මට්ටමක විය.

සමස්ත කාර්යසාධනය:

නිසිලෙස සැලසුම්කර අයදුම්කරුවන් විභාගය සඳහා අධ්‍යයන කටයුතු කළේ නම් ප්‍රශ්න පත්‍රයට මුහුණදීම අපහසු නොවනු ඇත. බහුතරයක් අයදුම්කරුවන් VAT, හවුල් ව්‍යාපාර බදුකරණය, සංස්ථාපිත බදුකරණය සහ පුද්ගල බදුකරණය හා සම්බන්ධ ප්‍රශ්නවලින් සාමාන්‍ය ලකුණු ප්‍රමාණයක් ලබාගෙන තිබුණේය. ස්ව-අධ්‍යයන පෙළ පොත කෙරෙහි අවධානය නිසිලෙස නොයෙදීමෙන් අත්තිකාරම් පුද්ගල ආදායම් බද්ද, සංචාරක බදු සහ බදු පරිපාලනය (ආදායම් වාර්තා ඉදිරිපත් කිරීම, ගෙවීම්, ගෙවීම් පැහැර හැරීම, තක්සේරු කිරීම්, අනියාවනා දඩ සහ ආපසු ලබා ගැනීම) පිළිබඳව බොහෝ අයදුම්කරුවන් දුර්වල කාර්යසාධනයක් පෙන්වා තිබුණි. විශේෂයෙන් බදු පරිපාලනයට අදාලව මූලික දැනුම කිසිසේත්ම පිළිගත හැකි මට්ටමක නොතිබුණි.

ඇතැම් දුර්වල කාර්යසාධනයන් සඳහා බලපෑ හේතු:

- (1) බදුකරණයේ මූලික මූලධර්ම නොසලකා හැරීම සහ අංකගණිතමය ගණනය කිරීම් සඳහා වඩා වැඩි අවධානයක් කැප කිරීම.
- (2) සංචාරක බද්ද වැනි බදු නීති සහ නව දේශීය ආදායම් බදු පනත හා එහි පසුකාලීන සංශෝධන පිළිබඳව දැනුවත් භාවය අඩු වීම.
- (3) ප්‍රශ්නවලට උත්තර ලිවීම ආරම්භ කිරීමට පෙර ප්‍රශ්න පත්‍රය හොඳින් කියවා අවබෝධ කර ගැනීම කෙරෙහි අවධානය යෙදීම දුර්වල වීම සහ එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් වරදවා වටහා ගැනීම හේතුවෙන් ඇතැම් වැදගත් අවශ්‍යතා මගහැර යාම.
- (4) විභාග කුසලතා වැඩි දියුණු කිරීමට උපකාරීවන පසුගිය ප්‍රශ්නපත්‍ර සහ ආදර්ශ උත්තර කෙරෙහි ප්‍රමාණවත් අවධානයක් නොයෙදීම.
- (5) බොහොමයක් මූලික මූලධර්ම සහ නීති පසු කාලීන යාවත් කාලීන කිරීම් සහිතව නිසි ලෙස විස්තර කෙරෙන අධ්‍යයන පාඨමාලා පොත් කෙරෙහි අඩු අවධානය දැක්වීම.
- (6) ප්‍රශ්න පත්‍රයට උත්තර ලිවීමේදී දුර්වල කාල කළමනාකරණය සහ සමහර අයදුම්කරුවන් කුඩා ලකුණු ප්‍රමාණයකට දීර්ඝ උත්තර ලිවීම. උදාහරණ වශයෙන් වාසික රීතිය සහ නඩු තීන්දු නීතියට අදාල උත්තර දැක්විය හැකිය.
- (7) සමහර අයදුම්කරුවන් 2017 අංක 24 දරණ නව දේශීය ආදායම් පනතේ අවශ්‍යතාවයන් තේරුම් ගැනීමට අපොහොසත් වී තිබූ අතර 2016 අංක 10 දරණ පැරණි දේශීය ආදායම් පනත මත පාදක කළ උත්තර තවදුරටත් සපයා තිබුණි.
- (8) යම් යම් තාක්ෂණික නොවන්නා වූ උපකල්පන යොදා තිබූ අතර ඇතැම් තාක්ෂණික උපකල්පන යොදාගෙන තිබෙනු දැකිය නොහැකි විය.
- (9) අයදුම්කරුවෙකුට උත්තරයේ ආකෘතිය හා ඉදිරිපත් කරන විලාශය සහිතව එක් එක් උත්තරය නිවැරදිව සංවිධානය කර ගැනීම සඳහා ඇත්තවශයෙන්ම අවශ්‍යතාවයන් හඳුනා ගැනීමට අපොහොසත් වීම.
- (10) උත්තරවලින් දැක්වෙන කරුණු තේරුම් ගැනීමට උත්තර ඇගයීමේ යෙදෙන පරීක්ෂකවරුන්ට අපැහැදිලි අත් අකුරු දුෂ්කරතා ඇතිකර තිබේ. ඇතැම් විට උත්තර කිසිම පිළිවෙලක් නැති අපැහැදිලි අත් අකුරු නිසා කිසිසේත්ම කියවීමට නොහැකිබව පෙනුණි.
- (11) උත්තරවලට අදාල පෙර වැඩ නොමැතිම නිසා ප්‍රශ්නවලට වෙන්කළ සම්පූර්ණ ලකුණු ප්‍රධානය කිරීමට ඇගයීම්කරණ පරීක්ෂකවරුන්ට නොහැකි වී ඇත.
- (12) සමහර අයදුම්කරුවන් ගණනය කිරීමේ ක්‍රියාවලියේදී ඔවුන් ලබාගත් සංඛ්‍යා තහවුරු කිරීමට නිසි පෙර වැඩ පෙන්වා නොතිබුණි.

වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා යෝජනා :

- (1) ප්‍රශ්න පත්‍රයේ වැදගත් අවශ්‍යතා තේරුම් ගැනීමට ඉඩකඩ සලසා කාල කළමනාකරණය කෙරෙහි ප්‍රශ්න පත්‍රයට උත්තර ලිවීමට පෙර අවධානය යොමු කිරීම. ප්‍රශ්නයෙන් අවශ්‍ය කර ඇති දේවල් සහ එයට වෙන්කරන ලද ලකුණු පදනම් කරගෙන හැකිතාක් දුරට උත්තරය සංරාංග ගත කිරීම අනිශ්චිත වැදගත්ය.
- (2) විභාගයේදී උත්තර ලිවිය යුතු කුසලතා වැඩි දියුණු කරලීම සඳහා පසුගිය ප්‍රශ්න පත්‍රවලට උත්තර ලිවීමේදී හා ආදර්ශ උත්තර සමඟ සසඳා පරීක්ෂාකර ලීම.
- (3) ප්‍රශ්න පත්‍රයේ සෑම ක්ෂේත්‍රයක්ම ස්ව-අධ්‍යයන පාඨමාලා ග්‍රන්ථයේ ආවරණය කර ඇති බැවින් ඒ ගැන පූර්ණ අවධානය කැප කිරීම අධ්‍යයන පාඨමාලා ග්‍රන්ථයේ විවිධ ක්ෂේත්‍ර ඇතුළත් ප්‍රශ්න මඟින් පරීක්ෂාකරනු ලැබීමේ හැකියාව ඇත.
- (4) ගැසට් පත්‍රයේ පළකිරීම් හා පුවත්පත් දැන්වීම් මඟින් ප්‍රකාශයට පත්කරනු ලබන 2017 අංක 24 දරණ දේශීය ආදායම් පනතේ පසු කාලීන සංශෝධන කෙරෙහි යොමු වීම.
- (5) ප්‍රශ්නවල උත්තර සැපයීමේදී ප්‍රයෝජනවත් වන පැහැදිලි සහ ප්‍රායෝගික උපකල්පන සඳහන් කිරීම. ප්‍රශ්න තුළින් දෙනු ලබන කරුණු වෙනස් කෙරෙන ප්‍රායෝගික නොවන උපකල්පන අයදුම්කරුවන් විසින් යොදාගත යුතු බව සිහියේ තබා ගැනීම වැදගත් ය.
- (6) අංකගණිතමය ගණනය කිරීම්වල නිරවද්‍යතාවයට වඩා බදුකරණයේ මූලික මූලධර්ම කෙරෙහි නාභිගත වීම.
- (7) සෑම ගණනය කිරීමක්ම සඳහා අවශ්‍ය වූ කල්හි යෝග්‍ය පෙරවැඩ සැකසීම සහ ඒවා අදාළ උත්තර සමඟ නිසි ලෙස සම්බන්ධ කිරීම.
- (8) උත්තරවල අර්ථ ව්‍යාකූල බවක් පෙන්නුම් කෙරේ නම් ඇගයීම් කෙරෙන පරීක්ෂකවරුන්ට කරුණු පැහැදිලි ලෙස තේරුම් ගැනීමට හැකිවන සේ කියවීමට හැකි පැහැදිලි අත් අකුරින් ප්‍රශ්න පත්‍රයට උත්තර ලිවීම.
- (9) අළුතෙන් ප්‍රශ්නයකට උත්තර ලිවීම උත්තර පොතේ අළුත් පිටුවකින් ආරම්භ කිරීම.
- (10) අයදුම්කරුවන් සහ උත්තර පත්‍ර ඇගයීමේ යෙදෙන පරීක්ෂකවරුන් යන දෙපාර්ශවයේම වටිනා කාලය අයත්වන අදාළ නොවන උත්තර ලිවීම සහ ගණනය කිරීම් වළක්වා ලීම සඳහා එක්වරකට වඩා ප්‍රශ්නය කියවා තේරුම් ගන්නා ලෙස අයදුම්කරුවන්ට උපදෙස් දෙනු ලැබේ.
- (11) ප්‍රශ්න පත්‍රය කියවීම සඳහා දී තිබෙන විනාඩි 15 ප්‍රශ්න පත්‍රය සම්පූර්ණයෙන් කියවීම සඳහා ම ගතකර විස්වාශනීය පදනමක පිහිටා උත්තර ලිවීම ආරම්භ කරන්න. ප්‍රශ්න පත්‍රයේ ඇතැම් කොටස් පිළිබඳ දැනුම දුර්වල වුවද වැඩි ලකුණු ප්‍රමාණයක් ලබා ගැනීමට මේ මඟින් අයදුම්කරුවන්ට ඉඩ සැලසෙනු ඇත.